

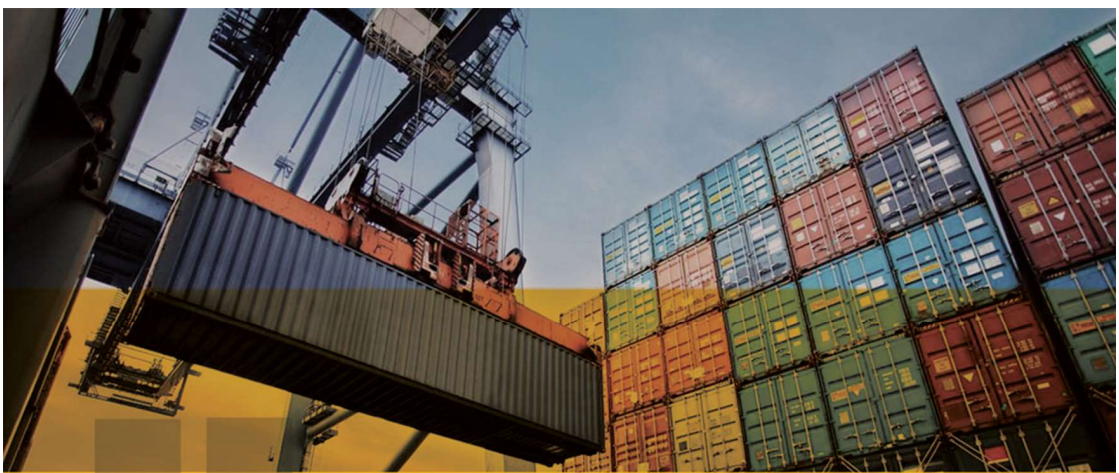
جزوه مطالعاتی

شماره ۴

سازمان گمرک

قرآگاه ملی مبارزه
با مفاسد اقتصادی

سازمان گمرک

آشنایی با وظایف، چالش‌ها و راهبردهای
پیش‌رو در سازمان گمرک جمهوری اسلامی ایران

تعریف گمرک:

به عنوان یک اصطلاح بین‌المللی شورای همکاری گمرکی، گمرک را چنین تعریف نموده است: «گمرک سازمانی است دولتی که مسئول اجرای قانون گمرک و وصول حقوق و عوارض ورودی و صدوری و همچنین واردات، ترانزیت و صادرات کالا می‌باشد.» این اصطلاح به هر یک از قسمت‌های سازمان گمرک و یا ادارات اصلی یا تابعه آن نیز اطلاق می‌شود مثلاً در مورد مأمورین گمرک، حقوق و عوارض ورودی و صدوری و کنترل واردات یا صادرات یا هر امر دیگری که در حدود عملیات گمرکی باشد نیز به کار می‌رود مثل: مأمور گمرک، حقوق گمرکی، اداره گمرک و اظهارنامه گمرکی. با توجه به تعاریف به عمل آمده می‌توان گفت گمرک سازمانی است مالی و اقتصادی که از دیرزمان در کشورها وجود داشته و در هر زمان بنا به مقتضیات زمان و خواست حکومت‌های شکل و سازمانی خاص به خود گرفته است تا به صورت فعلی درآمده است.

گمرک به طور قانونی فقط نقش تطبیق واردات و صادرات را با مقررات وضع شده برای واردات کالا و صادرات دارد. بنابراین در ورود یا صدور کالا فقط نقش گمرک آن است که:

◆ الزامات قانونی در ورود و صدور کالا توسط وارد کنندگان یا صادرکنندگان رعایت شود.

◆ محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های وضع شده مراعات شود.

◆ معافیت‌ها و تخفیف‌های توصیه شده به موجب قانون در صورت تطبیق مشخصات کالا، به وارد یا صادرکننده داده شود.

◆ حقوق و عوارضی که وضع شده است را بطور صحیح وصول نماید.

گمرک انزلی سال ۱۲۵۲

تاریخچه گمرک

تشکیلات گمرکی در ایران سابقه دیرینه دارد. در زمان اشکانیان (سده سوم قبل از میلاد) سازمان منظم گمرکی وجود داشته و شعب آن در مرزها آمار واردات را در دفاتر مخصوصی ثبت و حقوق معینی دریافت می‌کردند. در این دوره صادرات از پرداخت حقوق گمرک معاف بوده است. در زمان ساسانیان (سده چهارم تا ششم میلادی) حقوق گمرکی به میزان یک دهم ارزش یا مقدار از واردات دریافت می‌شده است. با ورود اسلام به ایران این رویه در سایر ممالک اسلامی رایج گردید. در دوره صفویه عوارض گمرکی کالاها با توجه به بهای آن تعیین می‌شد. از سال ۱۰۵۳ هجری شمسی (۱۶۷۴ میلادی) گمرک به صورت اجاره‌ای اداره می‌شد و این ترتیب بیش از دو قرن ادامه داشته است. در سال ۱۳۳۶ هجری شمسی (۱۹۵۷ میلادی) گمرک به وزارت منظم و از ۱۳۴۵ هجری شمسی (۱۹۶۶ میلادی) از وزارت اقتصاد مجزا و به وزارت دارایی ملحق شد. هم اکنون گمرک ایران از سازمان‌های وابسته به وزارت امور اقتصاد و دارایی است.

اهداف راهبردی سازمان گمرک

- ۱ همسویی با سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، اهداف و راهبردهای وزارت امور اقتصاد و دارائی در جهت بهبود وضعیت اقتصادی کشور و ایجاد نظام اقتصادی کارآمد
- ۲ مشارکت فعال در تنظیم سیاست های اقتصادی و مالی کشور
- ۳ تعامل مؤثر با سازمان‌های داخلی و نهادهای بین المللی در جهت روان سازی تجاری
- ۴ زمینه‌سازی جهت افزایش سرمایه گذاری داخلی و خارجی
- ۵ تلاش در جهت بهبود محیط کسب و کار
- ۶ حمایت از تولیدات ملی
- ۷ حفاظت از سلامت و امنیت جامعه

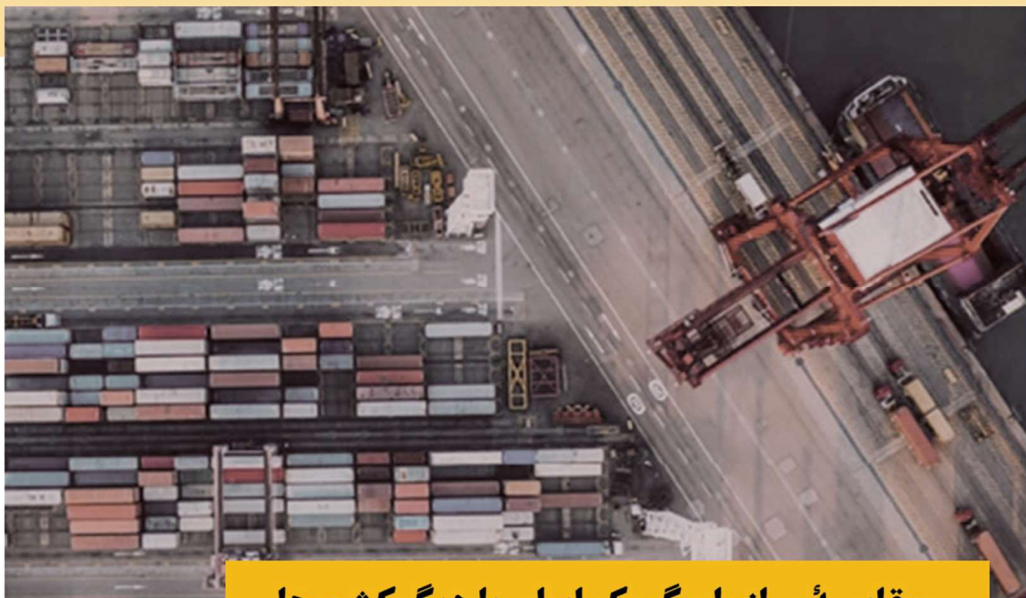
راهبردهای سازمان گمرک

- ۱ - راهبرد ۱ - افزایش توان ثروت آفرینی کشور
- ۲ - راهبرد ۲ - تامین مالی پایدار دولت و کاهش اتکا بودجه دولت به درآمد نفتی
- ۳ - راهبرد ۳ - مشارکت فعال و مؤثر در سیاست گذاری و قانون گذاری
- ۴ - راهبرد ۴ - تقویت انضباط، سلامت و شفافیت مالی و اداری
- ۵ - راهبرد ۵ - ارتقاء هم افزایی درون سازمانی و همکاری فراسازمانی
- ۶ - راهبرد ۶ - ایجاد و یکپارچه سازی سامانه‌های مدیریتی و عملیاتی
- ۷ - راهبرد ۷ - توسعه هدفمند سرمایه‌های انسانی و سازمانی

وظایف و اختیارات گمرک جمهوری اسلامی ایران

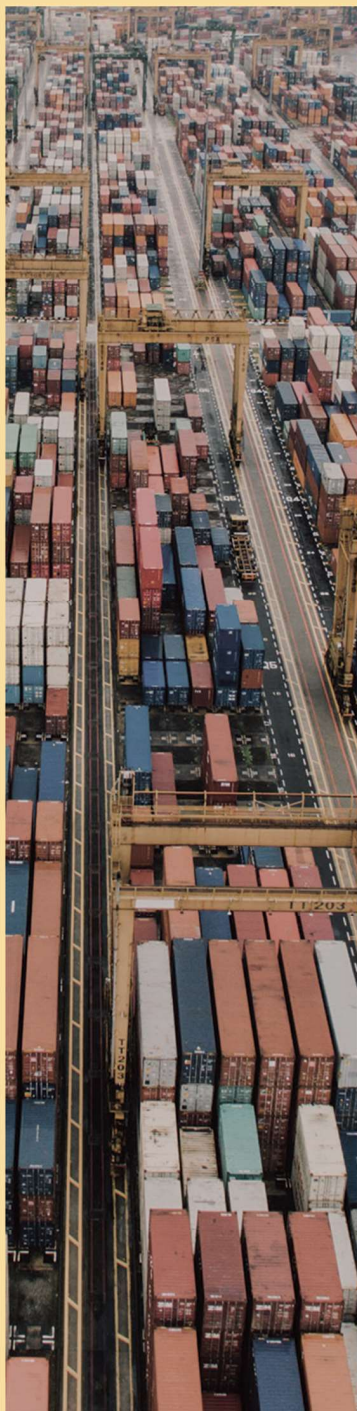
- الف - اعمال سیاست‌های دولت در زمینه صادرات و واردات و عبور کالا
- ب - تشخیص و وصول حقوق ورودی و سایر وجوه قابل وصول قانونی توسط گمرک ایران
- پ - انجام تشریفات قانونی ترخیص و تحویل کالا به صاحب یا نماینده قانونی وی و بررسی اسناد ترخیص به منظور احراز صحت شرایط ترخیص و وصول کسر دریافتی یا استرداد اضافه دریافتی
- ت - کنترل و نظارت بر امر عبور کالا از قلمرو کشور - اجرای قوانین و مقررات مرتبط با بازارچه‌های مرزی، مرز نشینان و پيله‌وران
- ج - اعمال مقررات گمرکی درباره معافیت‌ها و ممنوعیت‌ها در بخش‌های صادرات قطعی، صادرات موقت، واردات قطعی، واردات موقت، کران بری (کابوتاژ)، عبور داخلی کالا، انتقالی، معاملات پایایی مرزی، فروشگاه‌های آزاد، بسته‌ها و پیک‌های سیاسی و پست بین الملل
- چ - اجرای قوانین و مقررات مربوط به تخلفات و قاچاق گمرکی، کالاهای متروکه و ضبط
- ح - پیش‌بینی و فراهم نمودن زیرساخت‌های مورد نیاز برای اجرا و استقرار سامانه‌ها، رویه‌ها و روش‌های نوین همچون پنجره واحد در فعالیت های گمرکی
- خ - جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و انتشار آمار میزان واردات و صادرات کالا
- د - بررسی و شناخت موانع نظام گمرکی و برنامه‌ریزی در جهت رفع آن
- ذ - اظهارنظر درباره پیش‌نویس طرح‌ها، لوایح، تصویب‌نامه‌های مرتبط با امور گمرکی

- ر - اتخاذ روش‌های مناسب جهت هدایت و راهبری دعاوی حقوقی و قضایی در رابطه با امور گمرکی. م
- ز - آموزش کارکنان و نظارت و انجام بازرسی اعمال و رفتار کارکنان گمرک، کشف تخلف و تقصیرات اداری آنان. م
- ژ - بازرسی از واحدهای اجرایی گمرکی و نظارت بر عملکرد آن‌ها و ساماندهی کمی و کیفی مبادی ورودی و خروجی. م
- س - رسیدگی و حل اختلافات ناشی از اجرای قانون و مقررات گمرکی فی‌مابین گمرک و صاحب کالا برابر قوانین و مقررات مربوطه
- ش - گسترش ارتباطات بین‌المللی، انعقاد تفاهم‌نامه و موافقت‌نامه‌های گمرکی دو یا چند جانبه، عضویت و تعامل فعال با سازمان‌های بین‌المللی و گمرکی با رعایت اصل هفتاد و هفتم (۷۷) قانون اساسی و قوانین مربوطه
- ص - رعایت توصیه‌های سازمان جهانی گمرک، قراردادهای بازرگانی و توافقنامه‌های منعقد شده یا پایاپای در چارچوب قوانین و مقررات مربوطه
- ض - رعایت مفاد قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی به منظور واگذاری امور غیرحاکمیتی گمرکی به بخش‌های خصوصی و تعاونی
- ط - استفاده از فناوری‌های نوین و تجهیز اماکن گمرکی به ابزارهای پیشرفته جهت افزایش کارایی و بهبود انجام تشریفات گمرکی
- ظ - تمهیدات لازم برای تسهیل امور تجاری، تشویق صادرات و گسترش عبور کالا
- ع - تسهیل فرآیندهای گمرکی با هدف توسعه گردشگری
- غ - انجام سایر وظایف گمرکی به موجب قانون امور گمرکی و یا سایر قوانین و مقررات

مقایسه سازمان گمرک ایران با دیگر کشورها

قوانین بین‌المللی در سازمان جهانی گمرک به صورت کنوانسیون است. در هر کشوری تجارت اهمیت و نقشی اساسی در اقتصاد دارد. حتی تجارت خارجی این کشورهاست؛ (GDP) بعضی از کشورها بسیار بیشتر از تولید ناخالص داخلی این کشور است. (GDP) مثلاً تجارت کشور سنگاپور $\frac{3}{6}$ برابر تولید ناخالص داخلی این نسبت در کشور ما تنها ۲۰ درصد است و میزان تجارت خارجی ما معادل یک پنجم تولید ناخالص داخلی ماست. به هر حال به لحاظ اهمیت هر کشوری برای تجارت خارجی خود مقرراتی وضع می‌کند. اما در ادامه آن تعریف از گمرک، سازمان جهانی گمرک اضافه می‌کند که «گمرک مسئول اجرای مقررات صادرات و واردات است. علاوه بر این، گمرک مأمور وصول حقوق و عوارض است و برای دولت درآمد ایجاد می‌کند.» به این ترتیب تعریف گمرک مشخص شد. همه مقررات مربوط به تجارت خارجی را در کتابی منتشر می‌کنند و می‌گویند به عنوان مثال تجارت هر کالا به استاندارد، مجوز وزارت جهاد کشاورزی، مجوز وزارت بهداشت و مجوزهای دیگر نیاز دارد. گمرک هم این مقررات را اجرا می‌کند. نام این کتاب «مقررات صادرات و واردات» است. آمار فعالیت‌های تجارت خارجی نیز از سوی گمرک منتشر می‌شود و همه سازمان‌ها این آمار را از گمرک دریافت می‌کنند. همچنین گمرک کنترل‌کننده جابه‌جایی در مرزهاست؛ یعنی روی هم رفته هرگونه جابه‌جایی کالا و اشخاص در مرزها را کنترل می‌کند.

اقتدار گمرک در سلامت اقتصاد بسیار مهم است. در یک کشور کوچک از نظر مساحت مثل هلند که ۵۵۰ میلیارد دلار صادرات و ۵۰۰ میلیارد دلار واردات دارد، گمرک جایگاه بسیار مهمی دارد. اما ما سالانه حدود ۵۰ میلیارد دلار صادرات غیرنفتی و همین حدود نیز واردات داریم. یعنی هلند با ۴۰ هزار کیلومتر مساحت که از استان مازندران ما هم کوچک‌تر است ۱۰ برابر ما تجارت خارجی دارد. به هر حال جایگاه گمرک در ایران در میان سایر کشورهای جهان و با توجه به حجم واردات و صادرات کشور ما، متوسط رو به بالا محسوب می‌شود.

گمرک‌ها در کشورهای دیگر یا مستقل هستند یا عمدتاً به عنوان یک سازمان درآمدی مطرح هستند. اگر به سایت سازمان جهانی گمرک مراجعه کنید، می‌بینید جدولی دارد که نشان می‌دهد ۱۸۰ گمرک عضو زیر نظر سازمان جهانی گمرک چگونه سازمانی هستند. ۸۰ درصد از آنها زیر نظر خزانه‌داری یا وزارت دارایی کشورها هستند که جنبه درآمدی دارند. در کشور ما هم همین‌طور است و گمرک جنبه اجرای مقررات و کنترل‌کننده کالاهایی را دارد که در چرخه ورود و خروج کشور ما هستند. در کشور چین گمرک این کشور، یک وزارتخانه است و چین وزیر گمرکات دارد. بیشترین واردات و صادرات دنیا را هم همین کشور چین دارد. کشور آمریکا در جایگاه دوم قرار دارد و چین با اختلاف بالاتر است. توجه کنید کشور ترکیه هم وزیر گمرک دارد. به طور کلی در همه جای دنیا این‌طور است که گمرک یک سازمان و نهاد قوی است، چون در واقع گمرک باید با همه سازمان‌ها و وزارتخانه‌های دیگر سروکار داشته باشد و باید آنقدر قدرت و استقلال داشته باشد که بتواند در برابر خواسته‌های غیرمنطقی نهادهای مختلف و حتی بخش‌های مختلف دولت در راستای اجرای قانون و مقررات مقاومت کند.

لذا جهت رفع معضلات فوق سریعا اقدامات لازم صورت
بد و نتیجه را اعلام نمایید.

ترک فعل‌ها در سازمان گمرک

- عدم تبادل مؤثر اطلاعات با سامانه جامع تجارت
مطابق با مواد ۳۲ و ۳۵ آیین نامه اجرایی مواد ۵ و ۶ قانون
مبارزه با قاچاق کالا و ارز

- عدم اصلاح رویه‌های کاری و سیستمی مطابق با مواد ۲۸ ،
۲۹ و ۳۳ آیین نامه اجرایی مواد ۵ و ۶ قانون مبارزه با
قاچاق کالا و ارز

- عدم ارائه اطلاعات مورد نیاز سامانه شناسایی و مبارزه
با قاچاق کالا و ارز مطابق با تبصره ۳ ماده ۵ قانون مبارزه با
قاچاق کالا و ارز

- عدم اهتمام جدی در هماهنگی سازمانهای زیر مجموعه
و اجرای وظایف محوله علی الخصوص در مورد طرح
ردیابی، رهگیری و کنترل اصالت کالای سلامت محور
مطابق با تبصره ۴ ماده ۱۸ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز

- عدم ارائه اطلاعات مورد نیاز سامانه شناسایی و مبارزه
با قاچاق کالا و ارز مطابق با تبصره ۳ ماده ۵ قانون مبارزه با
قاچاق کالا و ارز

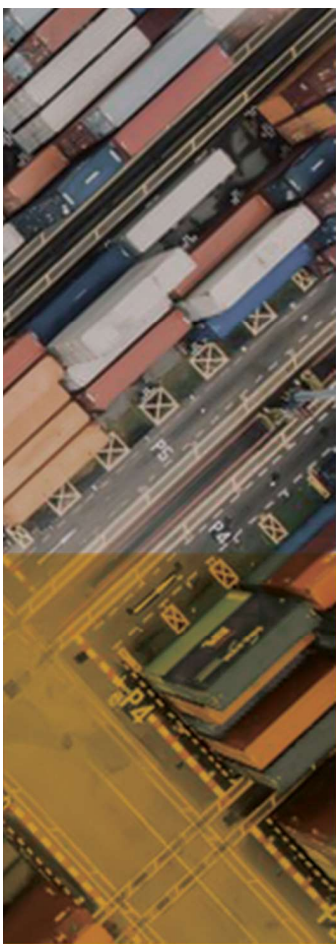
بخشی از بیانات مقام معظم رهبری در خصوص گمرک

در باب بهبود فضای کسب و کار، حذف مقررات غیر ضرور و مزاحم، آسان سازی ... یا ثبات قوانین، قابل پیش بینی کردن اقتصاد -جوری بشود که فعال اقتصادی بتواند محاسبه کند ... [مثلاً] یک آماری به من دادند که از سال ۹۷ تا ۱۴۰۰، فقط در بخش گمرک ۱۵۰۰ بخشنامه صادر شده! خب به کدامش عمل کنند؟ کدام را بخوانند؟ بایستی جدّاً با این چیزها مقابله کرد، مواجهه کرد

بیانات در دیدار تولیدکنندگان و فعالان
اقتصادی - ۱۴۰۰/۱۱/۱۰

یکی از الزامات، مبارزه‌ی جدی با قاچاق است که متأسفانه در سال‌های گوناگون، این مبارزه‌ی جدی به درستی انجام نگرفته است و باید انجام بگیرد. البته اخیراً شنیدم که وزارت اقتصاد در گمرک یک سامانه‌ای را به راه انداخته‌اند؛ نقل کرده‌اند که این سامانه بسیار مؤثر است، بسیار مفید است برای اینکه جلوی قاچاق را بگیرد؛ بسیار خوب، این کار را دنبال کنند و این کار حتماً تحقق پیدا بکند. جلوی قاچاق باید گرفته بشود...

بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی - ۱۳۹۷/۰۱/۰۱

«قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی» به عنوان یک مجموعه مردم نهاد مستقل، بر آن شده است تا در مسیر مبارزه با مفاسد اقتصادی؛ با رویکردی پیشگیرانه فعالیت نماید و این مجموعه هدف خود را همسوسازی ظرفیت پژوهشگاه‌ها، رسانه‌ها و جریان‌های دانشجویی و صنفی و در یک کلام نخبگان جامعه قرار داده است تا مبدائی برای گفتمان سازی عالمانه در راستای ریشه کنی سرطان فساد اقتصادی از پیکر نظام مقدس اسلامی ایجاد گردد.

www.fesadsetiz.ir
[@ghararghmelli](https://twitter.com/ghararghmelli)

تهران میدان انقلاب
خیابان کارگر شمالی
بن بست امین - پلاک ۱۰

۰۲۱-۶۶۴۰-۸۷۳۰

قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی